

l'advocació de sant antoni a riudoms

Les primeres dades de què avui disposem sobre l'advocació de Sant Antoni a Riudoms són del 1684 (1) i sabem que neix per les pestes i malalties que se sofriren en aquells temps, en demanar la intervenció del Cel (2). Una de les poques imatges que es veneraven al convent de Sant Joan era la d'aquest sant. En un inventari de béns de l'any 1701 es fa al·lusió a un quadre de Sant Antoni (3). Antigament l'església hi tenia una capellania que, segons decret llegit a Riudoms el 14 d'octubre de 1770, quedà unit al de Ntra. Sra. de Gràcia, a l'Hospital (4). Semblà que fins ben entrat el segle XIX hi hagué el benefici de Sant Antoni, fundat pel canonge Sabater (5). Segons un document que vàrem trobar recentment a Madrid, la partida de la Clota s'anomenà també de Sant Antoni per influència de la construcció de l'ermita, al segle XVIII; antigament aquesta partida de terra es deia la Vall (6). A l'església parroquial hi havia hagut una imatge del sant copresidint el presbiteri, d'una alçada de 2,30 m. i a l'altar de Natzaret n'hi havia una altra, una mica més petita, de 80 cm. (7). Al cor de l'església parroquial es trobaven uns goigs del sant; a la sagristia es conservava un reliquiari, sembla que de plata i, retirada del culte, una imatge de proporcions colossals. Tot aquest material fou cremat el 1936, durant la guerra civil.

L'ERMITA DE SANT ANTONI. DESCRIPCIÓ

L'ermita de Sant Antoni fou acabada de construir l'any 1702. Té una sola nau rectangular que fa 17,70 m. de llarg per 11,25 d'ample i fou bastida a mig coster d'un pujolet a la part N.O. del poble, a la vora de l'antic camí de les Borges del Camp. L'estil és renaixentista amb porta romànica. La façana i els murs són de mamposteria. Té una petita espadanya amb una campaneta: *l'Antònia*. La teulada és de teules i de fusta. El nombre de capelles, segons un document de primers de segle (8) era de sis:

Altar major: Dedicat a Sant Antoni de Pàdua. Retaule de fusta daurada, d'estil barroc, construït l'any 1745; la imatge central és de fusta policromada i té una alçada de 2 m.; a dreta i esquerra hi ha les imatges de la Fe i de l'Esperança, de 2 m. d'alçada i una de sant Jaume Apòstol, de 60 cms.; per damunt del retaule hi ha una talla de Sant Antoni Abat, d'1 m. d'alçada. En el retaule hi ha diversos relleus al·legòrics a miracles del sant, així com l'escut de la vila. L'ara de l'altar té unes dimensions de 37 x 30 cms.

Altar del Sant Sepulcre: Situat a la part de l'evangeli, al costat de les grades d'accés al presbiteri. És una simple taula amb un sepulcre tancat amb vidres i un quadre de santa Agnès (2 x 1,50). Les dimensions de l'ara són de 30 x 30 cms. La imatge del Crist jacent és d'1,50 m.

Altar de Ntra. Sra. del Carme: Situat al costat de l'anterior. La taula és de fusta i l'ara fa 37 x 31 cms. El retaule consisteix en un llenç de la Verge del Carme que fa 2 x 1,25 m.

Altar de santa Tecla: Situat a la part de l'epístola, al costat de les grades del presbiteri. La taula és de fusta i l'ara fa 35 x 25 cms. El retaule és barroc, de fusta sense pintar ni daurar. La imatge de la titular té 1,20 ms. i hi ha, a més, unes fornícules amb les talles de santa Rosa i santa Elena, d'un metre d'alçada cada una d'elles i una altra de sant Pere, de 80 cms. Totes les imatges són rústegues, sense pintar.

Altar de sant Joan Baptista: Situat al costat de l'anterior. La taula és de fusta i l'ara fa 35 x 30 cms. El retaule és renaixentista i té una fornícula amb la imatge del titular que fa 1 m. d'alçada. A un costat hi ha un llenç (1,60 x 1,30 m.) representant la Verge i sant Bernat. Fou bastit l'any 1914.

Fàbrica de l'ermita, de primers del segle XVIII. (Foto Salvat)

Altar de sant Domènec: Situat al costat de l'anterior. La taula és de fusta i l'ara fa 30 x 28 cms. El retaule és barroc, sense pintar ni daurar i en una fornícula hi ha la imatge del titular, de fusta, que fa 1 m. d'alçada.

Cor: Està situat a la part posterior del temple i sobre el cancell de la porta, sobre una volta de rajoles; s'hi accedeix per mitjà d'una petita escala. Té una balconada de fusta i un petit finestral que dona llum a l'interior de l'ermita.

Sagristia: Els materials que s'hi troben són: una còmoda, un armari obert a la paret, una taula i una infinitat d'ex-vots. Un calze de plata daurada i cisellada, una patena, una culletera, un faristol, un missal. Els ornaments litúrgics que hi ha són: dos àmits, dues albes, dos cingols, dos corporals, dues pàl·lies, sis purificadors, sis estovalles i diverses casulles.

L'ermita té sis bancs de fusta. La pintura, el paviment hidràulic i el cancell foren construïts l'any 1914. El propietari de l'edifici és l'Ajuntament

Durant la guerra de 1936-39 es cremaren alguns d'aquests materials, molt pocs, ben diferent del que s'escrigué aleshores (9).

DADES GENERALS

Des de gairebé la seva construcció el temple tenia ermità, en un casal adossat a l'edifici, el qual fou derruït l'any 1979 (10). Coneixem un plet entre l'ajuntament i una família noble de Riudoms que es disputaven la tinença de la imatge de Sant Antoni, que aquests darrers havien pres a casa seva per motius que avui desconeixem (11). Són molt importants les festes religioses i populars que hom celebrà a honor d'aquest sant segons informa la premsa durant molt de temps, degut en part als actes de benedicció del bestiar que hom celebrava pel gener (sant Antoni Abat), però les més solemnes eren pel juliol, puix que hom celebrava ensems sant Antoni de Pàdua i sant Jaume (12).

Entornos de l'ermita de Sant Antoni. (Foto Salvat)

L'ADVOCACIÓ POPULAR

Des de primers de segle que Riudoms té dedicat un carrer a sant Antoni; a més el patronímic ha donat nom a una mina, a un passeig, a una plaça i a una font. Sant Antoni Abat protegeix el bestiar, a més de ser patró de traginers i de carreters i diu que somniar amb bèsties és esperançador o anguniós, segons el tipus de feres que siguin: contra més ferotges més bons auguris tindrem... Hom creu que duent ciris a sant Antoni de Pàdua les noies trobaran un bon fadrí per a casar-se. El refranyer al·lusiú al sant és molt ampli i a Riudoms diem: *Tindre un sant Antoni* (un protector); *semblar un Toni Birot* (un desmanyat); *per Sant Antoni comença a fè'l Toni* (l'inici del carnaval); *sant Antoni del Porquet a les velles fa ganyotes i a les joves fa l'ullet*. A l'entorn d'aquesta ermita hi ha una llegenda que la relaciona amb la crema d'heretges del segle XV (13). A la Soleiada es conserven mosaics, del s. XIX, referents a aquest sant.

Eugeni PEREA

1. *Actes de l'ajuntament de Riudoms. Sec. I, llig. 2/2. 1684.*
2. *Arxiu Arxidiocesà de Tarragona. V. 71 (1720-29).*
3. *Arxiu del CERAP. Doc. 129, llig. C.*
4. *Arxiu Arxidiocesà de Tarragona. V. 137.*
5. *Ibidem.*
6. *Archivo Histórico Nacional, Madrid. Sec. Clero. Llibres, v. 13957, f. 111r.*
7. *AHA, Inventario de la parroquia de Santiago de Riudoms. Manuscrit del 1925?*
8. *Ibidem.*
9. *Climent, Luís: Rojos en Tarragona y provincia. Tarragona, 1942.*
10. *Arxiu del CERAP. Doc. 39, llig. C (a. 1789).*
11. *Diario de Reus, n.º 106 (10-5-1870).*
12. *Ibidem, n.º 320 (3-7-1860) i n.º 160 (6-7-1861).*
13. *Perea, Eugeni: Llegendes de Riudoms. Edicions del Centre de Lectura. Reus, 1981.*

Centre
d'Estudis
Riudomencs
"Arnau
de Palomar"

IIa Trobada d'Artistes i Estudiosos Riudomencs

SISCO CABRÉ

A l'entorn d'un treball creatiu, les raons humanes que fan intel·ligible l'art: aquesta és la pauta de la II Trobada d'Artistes i Estudiosos Riudomencs 1982. (Cartell anunciador de la trobada obra de Francesc Xavier Cabré)